

Պոլ Բուրժէի մէջ որոշ համոզմունքներու, հաստատուն աշխարհայեցողութեան մը բացակայութիւնը՝ զինքը՝ հոգեկան ալլելայլ, մանաւանդ հակասական՝ վիճակներու առաջնորդած է:

Սկիզբները՝ Պոլ Բուրժէ սկեպտիկ էր. այսօր անիկա ջերմեռանդ հաւատացող մը, մոլեռանդ կաթողիկ մըն է:

Իր «Մի խոստովանութիւն» վէպիկը, զոր թարգմանած է պ. Ն. Յարոյ, դժգոյն նմոյշ մըն է իր մշակած գրական սեռին. այնտեղ դուք պիտի գտնէք Բուրժէի ոճին կապարեայ ծանրութիւնը, հոգեբանական վերլուծումներու մէջ սովորաբար գործ դրած չոր ու ձանձրալի մեթոդը: Վէպիկին նիւթն արդէն հեռու է ընթերցողին մէջ գեղեցիկ տրամադրութիւններ արթնցընելու: Թարգմանութեանց պէտքը՝ մեր մէջ, աւելի քան երբէք ստիպողական է ու անհրաժեշտ. բայց ժողովուրդը կերակրել այդ տեսակ սնունդներով պարզապէս անիմաստ է ու վնասակար:

Թարգմանութիւնը կատարուած է անբաւարար կերպով. թարգմանչի ոճը գրաբարի արատներով լեցուն է. օրինակ «առաջին նոսազ»—առաջին անգամ ըսելու տեղ—«փանակի կեանք», «մերժել է այլոց», «ողորմելի ծնաննելին», «երկիւղածութեամբ առաւելեալ ձայն» ևայլն ևայլն:

Կան և խորթ, աղճատ ձևեր. ինչպէս. անփախչելի ոճիւր», «թացուած ու գաղջ մարմին» ևայլն:

Շատ կան այս տեսակ նախադասութիւններ. «Հիւրանոցի հազիւ արթնցած կենող-վարձուրների ու դեռ սակաւամարդ առնթրեր հրապարակի լուծեան միջոցին»...

Ահաւասիկ վէպիկ մը, զոր խորհուրդ կուտայինք կարդալ բոլոր անքնութենէ տառապողներուն:

ԶԱԽՆ

Ն. Թոփկեանի՝ 1903 թ. համար կաղմած «ԼՈՅՍ» օրացոյցները. զրպանի՝ 266 էրես, զինը 20 կ., պատի՝ 732 էրես, զինը 50 կողեկ և սեղանի՝ 504 էրես, զինը 1 ըւրլի:

Գրական ոչ մէկ գործ՝ այնքան մեծ ծաւալով կը տարածուի ժողովուրդին մէջ, որքան օրացոյցը: Անիկա կը մտնէ հարուստին ինչպէս աղքատին, քաղաքացիին ինչպէս շինականին տան սեմէն ներս: Ուրեմն, ինքնին հասկանալի է, թէ չորհափ մեծ նշանակութիւն ունէր մասնաւորապէս մեզ, հայերու համար, օրացոյցային գրականութիւնը: Այդ գրականութիւնը

կարող էր ըլլալ հայ տգէտ, նախապաշարուած ժողովուրդին համար բարիք, եթէ առողջ, ազնիւ ու օգտակար նիւթերով ժողովուրդը սնուցանէ և զարկ չը տայ անոր նախապաշարմունքներուն ու սնոտիապաշտութեան: Պոլսի Ազգային Հիւանդանոցի օրացոյցը այդպիսի օգտակար հրատարակութիւններէց էր: Թուահայերը այդպիսի օրացոյց կարող են համարել պ. Թոփչեանի հրատարակած՝ զրպանի, պատի և սեղանի օրացոյցները: Մի թերութիւն, որ նկատելի է Պատի օրացոյցի մէջ, այդ առջը բերած առածներն և «ընտիր մտքերն» են. մեզի ներկայացուած ընտիր մտքերու մեծ մասը՝ սովորական դատողութիւններ են, օրինակ «Թմրած ու քնած են մեր ինտելիգենտները», «մեր ժողովուրդին ընթերցանութիւն է հարկաւոր», «ի՜նչ սև դարձեր չէ տեսել հայը»: Ու տակաւին շատ ուրիշներ:

Ամենէն շահագրգիռն սեղանի օրացոյցն է, որը տեսակ մը ժողովածու է գրական, գեղարուեստական, ժամանակագրական և ուրիշ օգտակար ծանօթութիւններու: Մասնաւորաբար այստեղ, ջանացած է նմանիլ եւրոպական համապատասխան հրատարակութեանց ու յաջողած է անշուշտ այն չափով, որը թոյլ կուտային միջոցները:

Օրացուցական բաժնէն յետոյ կան կարգ մը բաժիններ ինչպէս տեղեկատու, խորհրդատու, վիճակագրական, տընտեսագիտական, կրօնագիտական, դպրոցական, հանրագիտական, պատմագրական և ուրիշ բաժիններ, ուր ընթերցողը պիտի գտնէ իւրաքանչիւր բաժնի յատուկ հետաքրքիր և նպատակաւորմար տեղեկութիւններ և ծանօթութիւններ: Այդ բաժիններէն զատ կան մի քանի ուրիշներ, որոնք բաւական ուշագրաւ են. օրինակ, Հայերը վերնագրով բաժինը. ուր Պարսկաստանի, Պարսկական Քիւրդիստանի, Բուլղարիայի, Ամերիկայի, Կովկասի հայերու մասին խօսուած է ամփոփ ու հակիրճ կերպով: Միայն թէ, զարմանալի է, որ պ. Թոփչեան մոռցած է հայութեան կարևոր հատուածներէն մէկուն՝ Թուրքահայերու մասին յօդուածը: Մենք հայերու փոքրիշատէ կարևոր բոլոր բաժանումներուն վրայ տեղեկութիւն կը զըռնենք, իսկ ամբողջ Թուրքիայի հայերու մասին ոչ մէկ խօսք:

Վէպ եւ քանաստեղծութիւն եւ Օտար գրականութեան բաժինն կարող էին և աւելի մեծ ընտրութեամբ կազմուել: Կենսագրական յօդուած կայ և տիկին Սիրանոյշի մասին: Ինչպէս մեր ընթերցողներուն յայտնի է, այս տարի կը լրանայ մեր տաղանդաւոր դերասանուհիին 30 ամեայ գործունէութեան յորելեանը: Մենք չը գիտենք թէ թատերական վարչութիւնը կը խորհի՞ արժանաւոր ցոյցով մը մեծարելու հայ բեմի այդ

գեղեցիկ զարդը, բայց պ. Թոփչեան հրատարակելով անոր պատկերն ու համառօտ կենսագրութիւնը, արժանի յարգանք մը մատուցած է տիկին Սիրանոյշի տաղանդին:

Օրացոյցը ունի ժողովրդական երկու նոտագրուած երգեր. «Սարէն կու գայ ձիււոր» և «Օյ նազանըմ»:

Օրացոյցի չորս վերջին երեսները զարդարուած են գուշատիպ պատկերներով:

Ահա իր թերութիւններով և առաւելութիւններով պ. Թոփչեանի կազմած օրացոյցները: Ապագային պ. Թոփչեանն, անկասկած՝ պիտի կատարելագործէ իր հրատարակութիւնները, որոնք ամէն կերպով արժանի են ջերմագին քաջալերութեան:

ԶԱԻՆ

Տիկին Սվաճեանի նորավէպերը (*Marie Sevadjian: Nouvelles, Traduites par Frédéric Macler*)

Տիկին Մարի Սվաճեանի նորավէպները որոնք հրատարակուած են մեծ մասամբ՝ Պոլսոյ «Հայրենիք»ին մէջ և երկու հատ ալ «Անահիտ»ին մէջ, մեր հասարակութեան կողմէն միշտ գտած են շատ համակրական ընդունելութիւն մը՝ իրենց բնական, կենդանի, պարզ ու վճիտ ոճովը, պատմուածքի հակիրճ ու ինքնատիպ ձևովը, և զգացմանց եւրոպական նրբութեամբն ու վառվռունութեամբը: Պ. Ֆրետերիք Մաքլէր ծանօթ հայագէտը, այդ նորավէպներէն ֆրանսերէնի թարգմանած է 15 հատ և հրատարակած է այս օրերս սիրուն հատորով մը:

Թարգմանուած նորավէպներն են՝ «Ապարանջանը», «Կելին», «Գուշակը», «Հին Հաւատք», «Հովիտէյ», «Կտոր մը հացի համար», «Շլիցա Շլուխթ», «Մանուշակի թաղարը», «Գրաւը», «Բարեկենդանի կատակ մը», Սիթարը» (հրատարակուած «Հայրենիք»ի մէջ), «Թուքը» (հրատարակուած «Նոր Կեանք»ի մէջ) և «Մահու արհաւիրք» ու «Պամսին» (հրատարակուած «Անահիտ»-ի մէջ):

Պ. Մաքլէր գիտցած է իր թարգմանութեան մէջ պահպանել բնագրին ամբողջ շնորհն ու կենդանութիւնը: Վստահ ենք որ այս հատորը սիրուն ընդունելութիւն մը պիտի գտնէ ֆրանսական հասարակութեան կողմէ: Կը յուսանք որ մեր ֆրանսագէտ գրասէրները իրենց համար մեծ հաճոյք մը պիտի նկատեն օրինակ մ'ունենալ այս հատորէն: Գինն է 2 ֆր. 50:

«Անահիտ»